

PARSHAT VAYIGASH 2020 – SOURCE SHEET

www.rabbidunner.com

SHIUR IN MEMORY OF JOE FIALKOV – YOSEF ZALMAN BEN CHAIM Z"l BELOVED FATHER OF HOWIE FIALKOV

1. BEREISHIT 47:7-10 – YAAKOV MEETS PHARAOH

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמִדְהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פַּרְעֹה. וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יַעֲקֹב כַּמָּה יָמִי שָׁנִי חִיָּד. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פַּרְעֹה יָמִי שָׁנִי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מֵעַט וְרַעִים הָיוּ יָמִי שָׁנִי חִי וְלֹא הִשְׁיֵגוּ אֶת יָמִי שָׁנִי חִי אֲבֹתַי בְּיָמֵי מְגוּרֵיהֶם. וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פַּרְעֹה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פַרְעֹה.

Joseph then brought his father Jacob and presented him to Pharaoh; and Jacob blessed/greeted Pharaoh. Pharaoh asked Jacob, "How many are the years of your life?" And Jacob answered Pharaoh, "The years of my sojourn [on earth] are one hundred and thirty. Few and hard have been the years of my life, nor do they come up to the life spans of my fathers during their sojourns." Then Jacob blessed Pharaoh/bade Pharaoh farewell, and left Pharaoh's presence.

2. OHR HACHAIM – WHY "VAYA'AMIDEIHU"?

ויעמידהו לפני פרעה. טעם אומרם ויעמידהו וגו'. אולי שהעמידו במקומו של יוסף ששם לו פרעה מקומו לפני כסאו כשאמר לו (מ"א) רק הכסא אגדל ממך, והודיע הכתוב כי יוסף העמיד אביו לפני פרעה במקום המעולה קרוב למלך: עוד ירצה שהעמידו למול פניו כדרך המברכין ויברך יעקב וגו': עוד ירצה להודיע כי הוצרך להעמידו לפניו לצד היות פרעה שפל אנשים צעיר קומה (מ"ק י"ח) הוצרך להכירנו לו והעמידו לפניו לומר כי הוא זה:

And he presented him before Pharaoh. The reason the Torah chose the word "ויעמידהו" may be that Joseph placed Jacob in the place where he himself would normally stand when he had an audience with Pharaoh. This may have been an elevated spot only lower than Pharaoh's throne [ref. Gen. 41:40 where Pharaoh reserved only his throne as beyond Joseph's authority]. It may also mean that he placed Jacob immediately opposite Pharaoh so that his father could bless Pharaoh. We also have a tradition that Pharaoh was of extremely small stature so that unless Jacob was directly opposite him he could not have known that the person he faced was Pharaoh (Moed Katan 18).

3. MO'ED KATAN 18A – PHARAOH (IN MOSES' DAY) WAS SHORT IN STATURE

ואמר אביטול ספרא משמיה דרב (פפא) פרעה שהיה בימי משה הוא אמה וזקנו אמה ופרמשתקו אמה וזרת.

Avitul the scribe said in the name of Rav Pappa: The Pharaoh who lived in the days of Moses was a cubit tall, his beard was a cubit long, and his private part [*paramshako*] was a cubit and a span...

4. BEN YEHOYADA – WHAT IS THE RELEVANCE OF PHARAOH'S HEIGHT

אפשר על דרך ההפלגה נקטו הכי כמו ערים גדלות וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם (דברים א, כח) דאמרו רבותינו ז"ל (חולין צ:): דברה תורה לשון גוזמא ודברו חכמים לשון גוזמא, רוצה לומר שהיה קצר מאד משונה מכל קצרים שבעולם ובודאי בשיעור אמה רמזו בזה איזה רמז. ונראה לי בס"ד מה שהיה קצר כל כך משונה מאד דיודע דקצר קמה מלא ערמה וכל שהוא קצר יותר מלא ערמה יותר!

5. SHADA" L – WHAT WAS YAAKOV'S BLESSING, AND WHY TWICE?

ויברך : כל דרישת שלום יש לה ברכה, כגון שלום לך, יברכך ה.

6. SEFORNO – THE STRANGE EXCHANGE BETWEEN PHARAOH AND YAAKOV

"כמה ימי שני חיידך?" -- תמה כי לא היה דבר מצוי במצרים שיאריך אדם ימים כל כך שיגיע לפרק שהיה אז יעקב בו וגם שיבה זרקה כו: "מעט ורעים היו ימי שני חיידך" -- על מה שאמרת כמה ימי שני חיידך אני אומר כי שני חיי היו מעט ורעים ברב טרדת מזונות ודאגות הקורות כי הימים אשר בהם יהיה האדם בצרה לא יקראו ימי שני חיים אבל ימי שני מגורי היו בין הכל מאה ושלושים שנה: ולא השיגו ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם. כי אבותי אע"פ שהיו גם הם גרים בארץ לא להם מ"מ היו להם ימי חיים רבים בלתי צרות אבל שני חיי לא השיגו לשני חיי אבותי שהיו להם בימי מגוריהם:

Pharaoh was utterly amazed at Yaakov's age as the Egyptians did not know of any life-prolonging ingredients and people of Yaakov's age simply did not exist in Egypt. Jacob's answer: concerning your question how many years I am old, I must confess that actually I am relatively young in years as a result of efforts for food and troubles that happen. Days during which a person has major problems do not even count as "years of his life." But if you want to know how many years I have been sojourning [in other words I've been physically alive], I am 130 years old. ולא השיגו ימי שני חיי אבותי, and even though my forebears were also "aliens" in the land where they spent their lives or most of their lives, they enjoyed ימי חיים, a relatively challenge-free existence. My own life is in no way a repetition of their experiences.

7. RABBI DAVID BRAVERMAN (ARACHIM) – WHY WAS YAAKOV 'PUNISHED'?

התורה מספרת לנו בפרשתנו את השיח שהיה במפגש הפסגה בין יעקב אבינו, לפרעה מלך מצרים. יש להבין את פשרו של מפגש זה, פרעה מתעניין בגילו של יעקב אבינו, יעקב אבינו בתשובתו מוסיף לספר את קשיי חייו בהשוואה לאבותיו, מדוע? ובעיקר מה התורה מלמדתנו מתוכן המפגש הנראה במבט שטחי מפגש נימוסים גרידא?!

וכך מקשה הרמב"ן: "לא ידעתי טעם הזקן אבינו מה מוסר הוא שיתאונן אל המלך? ומה טעם לאמר ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי כי אולי עוד ישיגם ויחיה יותר מהם? ונראה לי כי יעקב אבינו זרקה בו שיבה והיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנותו כי אין רוב אנשי זמנו מאריכים ימים כל כך שכבר קצרו שנותם, ולכן שאל לו כמה ימי שני חיידך, כי לא ראיתי כמותך זקן בכל מלכותי!! אז ענה יעקב כי ימיו שלשים ומאת שנה, ואל יתמה בהם כי מעט הם כנגד שנות אבותיו שחיו יותר אבל מפני היותם רעים בעמל ואנחה זרקה בו שיבה ונראה זקן מאד". מובנת א"כ התוספת שהוסיף יעקב אבינו על קשיי חייו, אך יש להבין מה התועלת שיש לנו משיח זה.

ה-"דעת זקנים" מביא את המדרש ובו תביעה קשה של הקב"ה על דברי יעקב אבינו, תביעה שבעטיה הוא נענש, וז"ל המדרש: "בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו אמר לו הקב"ה: אני הצלתי אותך מעשו ומלבן, והחזרתי לך דינה, גם יוסף, ואתה מתרעם על חיידך שהם מעט ורעים?! חיידך שמניין התיבות שיש מן ה'ויאמר' [פרעה] עד 'ימי מגוריהם', כך יחסרו משנותיך שלא תחיה כחיי יצחק אביך, וכו' אמר ר' שמעון בן יוחי: לפי שקרא תיגר בשלושים ושלש תיבות לפיכך נמנע מחייו שלשים ושלש שנה!!" (בראשית רבה צ"ה)

ידועה שאלות מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל: מדוע חז"ל מונים גם את שאלתו של פרעה במניין הלי"ג התיבות שבעטיים נענש יעקב אבינו, הלא ח' התיבות ששאל פרעה "ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חיידך" - בהם לא היה כל דופי, מדוע הן התווספו לעונשו?! ב. יש להבין מדוע נענש עונש כה חריף, בעבור כל מילה ירדה שנה מחייו?! ג. שאלת השאלות היא בעצם דבריו של יעקב אבינו בתלונתו:

"מעט ורעים" הלא דברים אלו לכאורה סותרים את דבריו בפרשת "ויחי" בברכתו לשני נכדיו אפרים ומנשה שם הוא מתבטא: "ויברך את יוסף ויאמר האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק, האלוקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה. המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ (שם, מח, ט"ו- ט"ז). כיצד המלאך הגואל אותי מכל רע מסתדר עם: "מעט ורעים ימי שני חיי"?!

ומיישב הגר"ח שמואלביץ על שאלתו: "גילו לנו חז"ל שעל אף כל הצרות הרבות והרעות שסבל כל ימי חייו, מיד כשהתאונן ואמר "מעט ורעים" נתבע באופן כה חמור, וכנגד כל תיבה איבד שנת חיים! העניין הוא, שהלא מפני מה באמת שאל פרעה "כמה ימי שני חייך"? משום שפני יעקב הביעו זקנה מופלגת, וזה גרם לפרעה להתעניין בן כמה הוא. ומעתה מבואר, כי יעקב אבינו נתבע כי לולא היה חש ומרגיש "מעט ורעים" לא הייתה זקנה קופצת עליו!! ולכן אף שאלת פרעה עולה למניין."

דברים אלו עדיין לא מיישבים את הסתירה על דבריו של יעקב בברכותיו לבניו. נראה לומר שיש לחלק בין השיח שהיה בינו לבין פרעה לבין הברכה שבירך את נכדיו. כאשר נפגש יעקב אבינו בחיר האבות עמוד התורה עם אבי אבות הטומאה - פרעה הרשע - אשר שלט על אימפריית החומריות. היה כאן מפגש בין שתי תפיסות עולם: מה נקרא "חיים טובים" ומהם "חיים רעים".

השקפתו עולמו של יעקב אבינו היא הפוכה לחלוטין מהשקפת חייו של פרעה בהגדרת המושג: "חיים טובים". וע"כ כששואל פרעה בפתח המפגש: "כמה ימי חייך" הוא בעצם תוהה על המראה החיצוני הנשקף לעיניו, האם יעקב כה זקן או שמא הרפתקאות קשות עברו עליו? וע"כ עונה לו יעקב שתי תשובות: א. ימי מגורים. ב. ימי חיים. כלומר, אם הנך מברר על המגורים שלי כאן בעולם הזה כלומר על הקיום הפיזי שלי בעולם, אזי התשובה היא מאה שלושים שנה. אך אם אתה שואל על תוכן חיי, מה עשיתי בחיים - אזי לפי התפיסה המצרית חיי היו קשיים מנשוא! ובענוותנותו הוסיף שלעומת הצלחת אבותיו לא הגיע לדרגתם, ועדיין יש לו עוד רבות לעמול כדי להתרומם אל שגב מעלתם.

לאור דברים אלו מדוע א"כ נענש? התשובה היא שעם צדיקים הקב"ה מדקדק כחוט השערה וע"כ נדרש יעקב אבינו. שגם כלפי חוץ מול כל הכוחות החיצוניים יראה צהלתו על פניו. כי כאשר יהודי נראה כלפי חוץ תשוש וזקן בטרם זמנו, עלולים הם לחשוב שיהודי זה אינו מרוצה מחייו היהודים.

אך כל זה בשיח מול פרעה הרשע. אך כאשר השיח עומד מול משפחתו שלו, שם השיח הוא שיח אחר לגמרי, שיח להנחלת המורשת לבניו ולנכדיו. בזמן שהוא כבר חש שעומד הוא לסיים את חייו עלי חלד, וזוכה לפגוש את נכדיו היקרים, נכדים אשר גדלו בתוככי זוהמת מצרים אך חונכו לאנטיותה המצרית, וכאילו גדלו על ברכי יעקב אבינו. שם השיח הוא "שיח יהודי", וע"כ הוא מציין בהתרגשות את הקרבה וההשגחה הפרטית שראה בכל מהלך חייו, וזהו: "המלאך הגואל אותי מכל רע", גם מה שנראה כ-"רע" זמנית, "המלאך הגואל" מהרע הזה, זכיתי לראות את הסוף הטוב בכל נפתולי חיי. למרות שבהווה חשתי את הכאב והסבל מאותם קשיים. אך במבט היהודי, החיים הם חיי נצח, רואים את יד ה' גם בנסתר מעמנו, ומצפים לישועה, כפי השאלה שעתידי כל יהודי להישאל בבוא היום: "ציפית לישועה?" מי מצפה לישועה? הסובל, הכואב, המתייסר. בין בגאולה אישית ובין גאולה כללית. יהודי לא מחפש חיים קלים נטולי מאבקים והתמודדויות, יהודי מחפש כיצד לצלוח את החיים למרות הקשיים. וע"כ במבט של חיים נצחיים מציין יעקב את שמחתו בהצלחתו מכל קשיי החיים.